

Kvalitatīva izglītība visiem – pamats sabiedrības ilgtspējīgai attīstībai

Māris Pūķis

Dr.phys., Dr.oec., LU asoc. prof., LPS vec. padomnieks,
2020.gada 18 jūnijā Jaunpilī

Ilgtspējība

- Par ilgtspējību pastāv maldīgs priekšstats, ka tā galvenokārt attiecināma uz dabas resursu un klimata apstākļu saglabāšanu nākamajām paaudzēm
- Ir uzsākta cīņa ar periodiskām Saules starojuma pārmaiņām, veikli ļaudis to izmanto savas personīgās labklājības vairošanai vai personīgās karjeras veidošanai

Četri ilgtspējības mērogi

- Globālā ilgtspējība – saglabāt dabas resursus, tai skaitā bioloģisko daudzveidību
- Nacionālā ilgtspējība – saglabāt tautas, tai skaitā šo tautu kultūrvēsturisko daudzveidību
- Vietējā ilgtspējība – saglabāt vietējo kopienu kultūrvēsturisko daudzveidību
- Uzņēmuma ilgtspējība – spēja ilgstoši pielāgoties pieprasījuma un piedāvājuma pārmaiņām

Divas atziņas

- Ilgtspējība nav mūžīga, katrai organizācijas formai ir savs dzīves cikls
- **Ilgtspējības kodols ir daudzveidība**, divi no ilgtspējību noārdošajiem faktoriem ir pārmērīgas **centralizācijas** (koncentrācijas) tendence un pārmērīgas vienveidības (**vienlīdzības**) tendence

Vai izglītības sistēma Latvijā būs ilgtspējīga?

- **Filozofisks skatījums:**
 - Lai saglabātu latviešu tautu, jā saglabā un jāattīsta daudzveidība
- **Ekonomisks skatījums:**
 - Jābūt iespējām darboties visdažādākajās ekonomikas jomās
 - Jānodrošina izglītības iespējas visā valsts teritorijā (citādi neizdosies saglabāt valsti)

Agrākas specializācijas iespējas

- Globālajā tirgū priekšrocības ir izcilībai
- Varbūtība attīstīt potenciālo izcilību ir augstāka agrākas specializācijas gadījumā
- Valsts ģimnāzijas ir labas, bet varētu apdomāt agrākas specializācijas iespēju, kas veicinātu augstākus sasniegumus pasaules olimpiādēs

Apzināta universalizācija

- Garāks mācību periods, vairāk gadu nepieciešams vidējās izglītības cikla nobeigšanai, profesijas izvēle var ieilgt, tai skaitā tiek apgūtas vairākas augstākās izglītības, kamēr saprot ko grib darīt
- Arvien samazinās darba tirgū pieprasījums pēc speciālistiem, pieaug pieprasījums pēc universālistiem
- Mazāks pensijas uzkrājums, jo maza daba dzīves cikla attiecība pret dzīves laiku pensijā

Vai nevajadzētu papildināt izglītības sistēmu ar kompetencēs balstītu novērtējuma iespēju?

- Elastīgs mācību cikla garums – kad varat nokārtot pārbaudījumus par iepriekšējo līmeni, tad varat apgūt nākamo
- Rezultātā – vidējā izglītība jebkurā vecumā
- Augstskolā – obligāti iestāju pārbaudījumi

Kur ņemt naudu izglītības reformai?

- Skolu tīkla optimizācijas efekts būs niecīgs
- Izdevumu struktūrā pārāk maza ir pedagogu motivācijas daļa:
 - Mērķdotācijas pedagogu atalgojumam – 25%
 - Pašvaldību izdevumi atbalsta personāla atalgojumam – 24%
 - Preču un pakalpojumu iepirkumi -21%
 - Kapitālieguldījumi infrastruktūrā – 30%

Vai skolotāji prot rēķināt, novērtējot savu atalgojumu?

- Vai alga pieauga, palielinot kontaktstundu skaitu vienai slodzei?
- Vai izpildot pedagogu minimālās algas pieauguma grafiku, nesamazinās attiecība pret vidējo atalgojumu valstī?
- Kad minimālais atalgojums pedagogam būs 120% no valstī vidējā?

Kādam jābūt struktūrai?

- Atbilstošai minimālās pārvaldes valsts, nevis labklājības valsts finanšu iespējām (elastīga efektīva sistēma ar nelielu finansējumu un konkurētspējīgu ES tirgū motivāciju)
- Tādai, kas samazina emigrāciju, jo nodrošina vidi gudru cilvēku dzīvošanai visā valsts teritorijā

IZM ir ministrija, kurai ir reģionālā politika

- **Dažādi vidusskolas atvēršanas noteikumi:**
 - Valstspilsētās
 - Novadu administratīvajos centros
 - Novadu teritoriālā dalījuma vienībās
 - Austrumu pierobežā

Kā veidot efektīvu mazu skolu?

- Mazs skaits skolotāju, kuri māca visus priekšmetus
- Atbalsta funkcijas pašu spēkiem, tai skaitā iesaistot skolēnus
- Lielāka digitālo resursu izmantošana
- Sadarbība ar citām skolām agrīnās specializācijas nodrošināšanai

Kā veidot efektīvu lielu skolu?

- iespējas specializācijai
- iespējas veicināt sacensību un konkurenci
- iespējas komercializācijai
- Vienas valstspilsētas teritorijā skolām iespējams būt pēc iespējas dažādākām
- Ikgadēji centralizētie eksāmeni skolotājiem
- Piedāvājums/pieprasījums nosakot algas

Ko darīt ar sociālo iekļaušanu?

- Attīstot šo jomu jānodrošina līdzsvaru starp finanšu iespējām un ētiskajām vērtībām
- Politikas lēmumos jāsadala atbildību starp valsti un pašvaldību

Etiskā dimensija. Kaldora-Hiksa kompensācijas princips

- Jāīsteno valsts kompensācijas politika, ko jāskaidro un jāīsteno par vairākiem gadiem apsteidzoši
- Zaudētāji:
 - Atbalsta jomā strādājošie
 - Pedagogi, kas zaudēs darbu skolā
 - Skolotājas sievietes, kuru vietā nāks strādāt skolotāji vīrieši

Valsts būs ilgtspējīga, ja mācīsim pamatskolā un vidusskolā par pašvaldībām

- **Kā var ietekmēt politiku**
 - Iestājoties NVO,
 - Iestājoties politiskajā partijā,
 - Strādājot pašvaldībā vai par valsts ierēdni,
 - Kļūstot par deputātu domē, Saeimā vai Eiropas Parlamentā?

Paldies par uzmanību!

maris@lps.lv